

REDACTIA

Arad, Str. Aulic (Adam)

ABO. MENTUL

Pentru Austro-Ungaria
de un an fl. 10; pe 1/2
an fl. 6; pe 1/4 de an
fl. 2.50 pe 1 lună fl.

Nr. de Duminică pe
an fl. 2.—

Pentru România și străinătate
pe an 40 franci.

Manuscripte nu se înapoiază.

ADMINISTRAȚIA

Arad, Str. Aulic (Adam)

INSERTIUNILE

de 1 și 2 rânduri: prima dată
7 cr.; a doua oară 6 cr.;
a treia oară 4 cr. și timbru
de 80 cr. de fiecare pu-
cațiune.

Atât abonamentele cât și
insertiunile sunt să plăti
înainte în Arad.

Scrisori neînscrise nu
primesc.

TRIBUNA POPORULUI

Pasivitate sau activitate?

III.

Am văzut, în cele premerse, că după organizarea partidului național român, sevrșită la 1881, Românii n'au fost nici „pasiviști”, nici „activiști” din principiu, ci după împrejurări, „pasiviști” în Transilvania, unde politica guvernului îi silea să fie, și „activiști” în Ungaria, unde, deși egal de asupriți și de persecutați cu Ardelenii, se bucurau cel puțin de egalitate cu Maghiarii în privința legii electorale.

Am văzut de altă parte, că fruntașii nostri, chiar prin hotărârile prin care au pus baza organizației partidului, au recunoscut importanța și folosul luptei pe terenul parlamentar, și s'au declarat dispuși a intra în această luptă acolo, unde o puteau face în condițiuni cât de cât acceptabile.

Este dar o imputare gratuită, dacă nu de-a dreptul perfidă, când se insinuă din partea adversarilor nostri, că Românii ar urma politica de rezistență pasivă din încăpăținare, din obstinație, sau Dzeu mai știe, în vederea căror scopuri ascunse.

Nu, dacă e vorba de principii, Românii nici decum nu sunt „pasiviști”, ci cu mai multă îndreptățire i-am putea numi „activiști”, căci ei, cel puțin în majoritatea lor covârșitoare, nimic nu doresc mai mult, decât să poată lua parte activă la alegerile parlamentare și la lupta pe terenul parlamentar. Dovadă este că acolo, unde li s'a dat cât de cât această putință, și câtă vreme li s'a dat, ei nici un moment n'au hesitat de-a o face.

Nu este adevărat nici aceea, că Românii ar fi ales pasivitatea ca armă politică, pentru a ajunge prin ajutorul ei la cine știe ce scopuri. Adevărul este pur și simplu, că au fost siliți să intre în pasivitate, pentru-că guvernele ungurești prin legi nedrepte și prin măsuri de guvernare luate anume contra lor, li-au făcut cu nepuință activitatea.

Altecum poporul românesc este destul de inteligent și destul de matur politicește, ca să înțeleagă, că pasivitatea este o armă cu două tălșuri, care chiar dacă ar produce în vr'o parte vr'un efect favorabil, în multe alte părți nu putea să producă decât pagube; și să înțeleagă de altă parte, că lupta pe terenul parlamentar, chiar și în condiții necorespunzătoare numărului și importanței elementului românesc, ca factor constitutiv al statului, poate să aducă mari foloase cauzelor naționale și intereselor vitale ale poporului.

Dovada despre aceasta sunt rezoluțiunile Conferenței naționale din 1881, citate în articolul precedent.

În perioadele legislative de la 1881—1887, în conformitate cu ho-

tărârile Conferențelor naționale, Românii din părțile ungurene, în toate cercurile electorale, unde au avut oare-care șanse de reușită, au pus candidați de deputați și au luptat din toate puterile ca să-i aleagă.

În cele mai multe cazuri au luptat însă o luptă desperată, față cu puterea inegal de mare a guvernului, care sub conducerea „sdrobitorului de naționalități” Coloman Tisza, a proclamat ca principiu de guvernament, că naționalitățile, și în special Românii, trebuie scoase din viața publică a Ungariei.

Spre acest scop toate mijloacele, de care un guvern poate dispune, au fost întrebuintate. Intimidări, corupțiuni, violențe, baionete și chiar și gloanțe; tot aparatul administrativ, haita agenților de tot felul, rachiu, ademeniri și brutalitate au fost puse cu cea mai mare profuziune în mișcare, pentru-ca pieilor de „valach” să nu mai poată călca în mândrul parlament al „Maghiarilor”.

Despre abuzurile electorale sevrșite în scopul de-a închide Românii ușile parlamentului, s'ar putea scrie o carte întreagă. Treceam însă peste ele, amintindu-le numai, căci destul sunt de vii în memoria noastră și destul sunt de cunoscute de lumea întreagă.

Se înțelege apoi, că în fața acestei „politice de stat” a trebuit, în cele din urmă, să desarmeze și Românii ungureni. Când au văzut că în cele mai curate cercuri românești, unde majoritatea pentru candidatul românesc era absolut sigură, la ordinul stăpânirii solgăbireului, gendarmeriei și cărciumarului ovreu „alegeau” pe cei mai scârboși mameluși și pe cei mai înverșunați dușmani ai neamului românesc; când au văzut, d. p., că la 1884 dl George Pop de Băsești cade în cercul seu, Cehul-Selagiului, unde toată suflarea românească îl cunoaște și îi este aderentă; că cade față cu mamelucul Neményi-Neumann, străin de cerc și dușman al Românilor care constituie majoritatea covârșitoare a cercului; că cade din cauza foarte simplă, că alegătorii români, în număr de mai multe sute, au fost opriți de un batalion de soldați la marginea orașului, în care n'au fost îngăduiți să intre decât seara, după-ce deputatul ungur a fost proclamat ales: când le-au văzut toate acestea, au trebuit să-și zică și Românii ungureni, că a mai lupta în asemenea împrejurări, ar însemna a risipi zadarnic forțele națiunii și a expune poporul, fără nici un folos, la cele mai mari pericole morale și materiale.

Drept aceea, în periodul electoral dela 1887 s'au hotărât și Românii ungureni să intre în pasivitate. Dar această hotărâre ei au considerat-o ca o jertfă ce li-o impunea forța împregiurărilor, și nici decum nu ca un progres în lupta națională. Actele urmate dovedesc aceasta! Conferența națională din 6—8 Maiu 1887, decretă pasivitatea alegătorilor români și din Transilvania și din Ungaria, din

asa „continuelor experiențe de abuzuri ciale la alegeri, de nedreptăți la apunerea listelor, de influențări violente și de formale presiuni prin directoriile administrative, de corupțiuni cu mit, cu mâncări și beuturi, amenințări, răsbundări contra celor ce au curajul a se opune acelor nelegale și nemorale mijloace”; din cauză, că „asemenea mod de procedare la alegeri face imposibilă libertatea electorală, expresiunea adevăratei voințe a alegătorilor și prin urmare falșul se introduce în viața publică a țării”; în fine din cauză, că „prin aceste mijloace poporul se demoralizează sistematic, și în loc de iubire, inimile se umplu de dispreț și dispreț pentru scopurile statului... „patriotismul și virtuțile cetățesti neîncetat se subsapă și se ruinează în popor”.

Dar în același timp aceeași Conferență națională, recunoscând de altă parte foloasele activității, hotărăște a autoriza comitetul central, să facă excepțiune de la pasivitate, „în acele puține cercuri electorale din părțile bănățene și ungurene, în care interesele programei și partidei noastre cer admiterea de candidaturi și alegeri de partida noastră.” Cu alte cuvinte, chiar și după-ce pasivitatea generală a fost decretată în principiu, totuși Românii au ținut să aibă în parlamentul țării, și au autorizat comitetul central al partidului național să pună candidați în câte-va cercuri, unde cu toate corupțiunile și violențele mai era nițică speranța de reușită.

Comitetul național, în conțelegere cu alegătorii, au pus dar la 1887 numai 4 candidați naționali români în cercurile Caransebeș, Sasca, Baia-de-Criș și Șiria, unde nu numai majoritatea alegătorilor români era sigură, dar unde în perioadele trecute fuseseră aleși de repetite-ori deputați români. Guvernul D-lui Coloman Tisza a găsit însă, că chiar și numai 4 deputați sunt prea mulți pentru 3 milioane de cetățeni români, și a dat ordinele cuvenite, ca nici acestia să nu se aleagă. Ordinele au fost executate cu promptitudine atât de mare, încât administrația, chiar și acolo unde n'avea candidat guvernamental de susținut, a „spriginit” pe candidații opoziției maghiare, numai Românii să nu se aleagă.

Urmarea a fost, că din cei 4 candidați ai partidului național român numai unul s'a putut alege: regretatul general Traian Doda, ai cărui grăniceri pe atunci n'au putut fi „convinsi” de stăpânire nici cu rachiu, nici cu baionete. Precum știm însă, nici generalul Doda n'a intrat în parlament, ci prin memorabila sa scrisoare din 10 Oct. 1887, adresată președintelui Camerei din Budapesta, arătând anomalia, că „unul dintre cele mai importante două popoare ale Ungariei, aproape trei milioane de suflete, poporul, care în ciuda împărțirii măiestrite a cercurilor electorale, tot mai constituie în 70—75 cercuri marea majoritate a populațiunii, dacă nu chiar totalitatea ei, la cele din urmă

alegeri n'a putut să se valideze de cât într'un singur cerc,” declară, că nu poate lua răspunderea a fi singurul reprezentant al poporului său și că nu-și prezintă mandatul, căci „poporul român, cel puțin acum, nu are loc în cadrul constituției ungare.”

a.

„Ungaria maghiară și tripla alianță”. Cunoșcând și mult apreciați broșură, datorită penei fruntașului vieții noastre naționale și amicului nostru, ascuns sub pseudonimul „Hungaricus”, a căzut jertfă înțelepciunii patriotice și prevederii politice a vre-unui funcționar subaltern, de la ministerul de interne; căci nu ne putem nici cum închipui, ca un om, cum e Széll, dacă într'adevăr a cetit broșura, să fi pronunțat anatema asupra ei. S'a dat adevăc poruncă de a închide granițele țării dinaintea periculoasei broșuri și de a confiscă și nimici toate exemplarele ce s'ar afla pe teritoriul Coroanei sf. Stefan, ceea-ce s'a și întâmplat, unde numai s'a putut.

Cetitorii nostri își aduc de sigur aminte de extrasele voluminoase, pe cari le-am publicat din broșură la începutul anului curent. Conștiința patriotică a mult înțeleptului censor intern-ministerial s'a trezit însă din somn numai acum, 9 luni după aparițiunea broșurei în München și sosirea aici a primelor exemplare. Și de ce s'a trezit numai acum? Oare numai fiindcă, precum adăogă folie maghiare, „broșura e răspândită mai ales printre Sași, cari o comandează cu grămezi în pachete?” Sau să fie și altă cauză mai plausibilă a acestei deșteptări întârziată în mod surprinzător de ridicol?

Nu putem pătrunde misterul ministerial intern; totuși însă rămâne lucru strajnic și ciudat, cum și reputația celui mai cumpătat și, precum se afirmă, ne-preocupat bărbat politic maghiar poate fi compromisă printr'ua oare-care funcționar-ștreber, care se deșteaptă din somnolența patriotică numai „la toamnă”, 9 luni după aparițiunea pericolului, ce atât de mult amenință liniștea și siguranța patriei.

O insinuare perfidă.

„Ținem să se știe, că nu tolerăm nici umbra de bănuială, că noi, Românii de sub coroana Sfântului Stefan am conspira în contra întregității statului ungar, și că am nutri în noi, am propaga, sau am suferi ca alții în numele nostru să propage idei iridentiste”.

Cine face declarațiunea aceasta atât de loială și patriotică? Cine?

Organul autorizat al dlui Dr. Rațiu, care de patru ani ține mereu ne-a atacat și injurat, când pe tema „îndulcirii milenare” când pe cea a „tradărei naționale”, mai la urmă pe „tema înfrățirii româno-maghiară” de la Arad.

N'avem nimic de contra-zis sau de obiecționat la fondul chestiunii, căci declarația „Tribunei” nu conține decât adevărul pe care s'a întemeiat și l'a propagat neîncetat până la izbucnirea crizei în sinul comitetului național, când „averea națională” a ajuns sub stăpânirea și chiverniseala d-lui Dr. Rațiu.

Dar ce trebuință era ca organul „autorizat” al partidului național să trezească, în mințile, acum liniștite,

fantoma iridentismului, și să accentueze chiar, fără nici un incident provocator, că nu propagă și nici ar suferi, ca alții să propage idei iridentiste în numele Românilor?

Evident, și în afară de orice indoială, că sub impresiunea ideilor de „înfrățire” dela banchetul din Arad, cei dela Sibiu, ca să nu-și piardă cu deservire rostul politic, au ținut în cele din urmă să dea un *resumet* de „îndulcire” la toastul contelui Tisza într-o formă oare-care, căci campania purtată atât de prost în „Tribuna” pe tema „înfrățirii româno-maghiare”, de sigur nu putea să placă patronilor, cari fac parte în actualul guvern român.

Revenirea confrăților nostri dela Sibiu la simfonia mai bune nu ne supără de fel. Dar ne umple de indignare și ne revoltă perfidia cu care se insinuă guvernărilor, denunțând într-un mod infam, ca „iridentist” pe cel mai integru și mai distins bărbat de stat al României.

În trei numere (166, 168, 170) „Tribuna” se căsnește cu tema aceasta nou inventată acuzând și denunțând cu tendențe iridentiste pe d. D. A. Sturdza, despre care îndrăznește să afirme, că în chestia națională n'ar fi având alt scop decât „să ne prezente străinătății ca iridentisti.”

E cu puțință o mișelie mai mare? Dl D. A. Sturdza, acuzat și denunțat ca „iridentist” de către aceia, cari până ei l'au injurat ca „trădător”! Acesta e sentimentul moral, demnitătea națională a conducătorilor „autorizați” ai partidului național?

Dar nu tocmai d. Sturdza e acela, care a combătut totdeauna și fără rezervă ideile și tendințele iridentiste?

Eată propriile sale cuvinte rostite în Senat la 1893 precum și în întrunirea dela Orfeu la 1894:

„Ceea-ce e important, este ca nici un Român cu minte teafără, cu conștiință clară de datoriile sale către patrie și neam, să nu se lase a fi amăgit un singur moment de cursele ce se întind neamului român în particular prin jucăria periculoasă a „Iridentiei”.

În față cu enunțarea aceasta atât de clară și categorică nu-

mai niște condeie simbrășe, niște gheșeftari ordinari sunt capabili acuze pe d. D. Sturdza de „iridentist.” Înțelegem deci prea bine îndreptățirea „Dreptății” d-lui ministru Fie de a recomanda articolul „Tribune” Ploestienilor naționaliști „cărora Sturdza își permite să le solicite voturile.”

La întrebarea însă, că „Românii Ardeleni ce interese urmăresc condamnând purtarea nepatriotică a d-lui Sturdza?” ținem a-i reflecta, că domn Dr. Rațiu, cu ginerele său Iuliu C. roianu și cu directorul Dr. Daianu cari grăiesc prin „Tribuna”, nu sunt singuri nici „Românii Ardeleni”, nici reprezentanții lor, și interesul ce urmăresc, condamnând pe d. Sturdza este același, care l'a avut și dl Flăva băgând 7 milioane de lei în pungile Ovreilor din Ungaria, ca în loc de fin să-i cumpere șovar și pipirig dela Seghedin pentru țeara românească!

Nu ne-am amestecat și nu ne amestecăm în luptele partidelor politice din România. Dacă Ioan Brătianu a fost acuzat dinaintea Europei ca turburător al păcii de către adversarii politici ca să scape de el, și tot prin chestiunea națională au vrut să-l facă imposibil ca conducător național, de ce acei adversarii politici și fie mai leiali și mai justici față cu d. D. A. Sturdza? E treaba fraților noștri din regat.

Însă protestăm, ca Românii din coaci de munți să fie luați și socotiți în rândurile adversarilor politici unui ori altui bărbat de stat al României; fie el național-liberal, ori conservator, nouă ne este egal.

Partidul conservator din România, în scopurile sale politice, este liber să acuze pe d. Sturdza ca „iridentist”, dar când acușarea se ridică împotriva lui într'un ziar național dela noi cu pretenție de organ „autorizat” al partidului național, fiecare bun Român va înfiera cu asprime această purtare josnică prin care se compromite chestia națională înaintea Europei!

fica lui Salomon Heine, o verișoară a poetului.

Dar' Amalia nu avea inimă pentru vărul său idealist, pentru bietul fabricant de versuri, ci-și dăde sufletul și trupul în gazdă la un negustor bogat, care avea ș-o poartă în porfă și vizon. În anul 1821, în luna lui August, s'a măritat, ear' Heine, bietul Heine, a fost osândit să-și vază palidul ideal în brațele unui simplu iubitor de argint.

Întemplieria aceasta l'a zdrobit sufletește. Numai după o vreme lungă de chinuri și nesimțire și-a revenit și atunci și-a versat durerea în versurile fioros de triste, pe cari le-a numit „Traumbilder”, adică „vedenii”. Pe soția Zarafului, pe Amalia însă n'a uitat-o în viața întreagă. Dar' pe nime alta n'a mai iubit cu atâta patimă și sinceritate, cu atâta sfințenie puritană.

Aceasta-i pe scurt geneza „vedeniilor” lui Heine. Voiu aminti acum și conținutul lor.

În versul al doilea din acest ciclu, poetul se visează într-o grădină frumoasă, cu flori și cântec de păsărele. Mirosul de flori îi înseninează inima și gândul posomorât. Dar' eată lângă izvor apare o fecioară

CUVÎNT

la situațiunea noastră culturală

CĂTRĂ

P. S. Sa dl Episcop IOSIF GOLDIȘ

și

CONSILIERII SEI.

4. Inspecțiunea școalelor.

În ori și ce instituțiune, fie aceea cât de perfectă, dacă lipsește controlul indispensabil, conducerea expertă și prudentă, funcționarea aceleia în curând se va abate dela cursul său normal; disordinea va lua rolul dominant.

Dela trecerea la cele eterne a meritului bărbat Dr. Georgiu Popa, postal de referință școlar este deplinit numai în mod provisor, în detrimentul progresului nostru cultural.

Pentru acel post avem lipsă de un bărbat cu înalte pregătiri, prudent, cu tact și cu mult zel, pentru a pute trece neștirbită haia culturii, școala română — între Scyla și Carybde.

Sinceri fiind, care bărbat, întrunind atari calități, va îmbrățișa acest post nesigur, și cu o dotație atât de necorespunzătoare, în raportul cualificațiunei sale?

Cu durere trebuie să constatăm, că la noi pentru toate sunt bani, și dotațiuni grase, numai pentru cei chemați a servi școalei nu sunt.

O timpuri, o oameni! Și când această școală confesională nu va mai fi, biserica străbunilor noștri, existența noastră va fi iluzorie!

Inspecțiunea școlară reclamă un om întreg, părinții protopresbiteri sunt atât de ocupați în cele de cancelarie, încât puțin, ba deloc nu le rămâne timp pentru o inspecție corespunderătoare.

În unele regiuni s'a concretizat inspecția școlară unor preoți străini de ale școalei, și cari—probabil nu fără interes, aplică în posturi oamenii fără nici o cualificație.

Ca ven. consistor să se fi convins nemijlocit, prin vr'un *exmis al seu*, cu autoritate pedagogică, despre starea școalelor noastre, încă nu am auzit. Că din sinul ven. consistor nu a mai emanat demult vre-o idee reformatoare, ori de adevărată organizare a învățământului primar, nu ne prinde osebă mirare, când știm că în senatul școlar numai oamenii de școală nu sunt.

Tot respectul culturii generale a bărbatilor chemați prin votul sinodului în acel

senat; dorim însă să se știe, că aceia tot atât de străini sunt în ale școalei, pe cât de străini suntem noi în citarea §§ lor diferiților articoli din lege.

Dacă aruncăm o privire și asupra sinodului eparchial, tot aceeași tristă experiență; oamenii cari cunosc referințele vieții școlare, și cari au studiat-o sub toate raporturile,—învățătorii—lipsesc cu deservire.

Tot respectul bărbatilor cu merite pentru biserică și școală, dar câți oficiali, notari, advocați, sunt în sinodul eparchial, cari nu au alt merit, decât că aparțin bisericii noastre.

Este nejust, dar și demoralizator, ca biserica să distingă și consulte pe atari băbați fără nici un merit, atunci când vorba e și de școală, disprețuind astfel pe cei competenți în ale școalei, cari sunt bineveniți, numai a-și sacrifica puterile pe altarul culturii.

Dorim să se știe, că nu astfel mod apreciază alte confesiuni pe învățătorii lor zeloși și meritați.

Am trăit și ni-am sacrificat viața pentru biserică, și nu pretindem, decât să fim unde se discută de noi și de cauza pe carea o reprezentăm.

Școala și legitimității ei reprezentanți pretind locul cuvenit în corporațiunile noastre legislative și administrative.

POVEȘTI ACTUALE.

Motto: Cu minciuna poți prânzi, dar' nu și cina („Biserica și școala”).

Aș pute traversa de altcum acest motto asfot, că: cu minciuna poți ajunge archimandrit, dar' nu și episcop... Nu vreau însă să fiu prea picant.

Va să zică, neamurile nu se lasă, par' că au adoptat lozincă lui Schlesinger, lucru la care se pricep de minune. Așa de exemplu: Era vestea înainte cu vre o câțiva ani, că un savant mare dintre neamuri s'a apucat să scrie „Istoria bisericii ortodoxe”. Tot la săptămână dădea dat în tipografia diecesană câte o filă scrisă cu mări „sărcălabă” și în răstimp de doi ani a și eșit coala primă a marelui op de sub tipar.”

Lumea aștepta cu nerăbdare să ajungă în posesia „Introducerii” și cu atât mai mult

*) Ni-se pare că au eșit mai multe. Nota Red.

FOIȚA „TRIBUNEI POPORULUI”.

„TRAUMBILDER”.

Astfel își intitulează Heine primele sale poezii. Ele alcătuiesc partea întâia din ciclul „Junge-Leiden” și sunt inspirațiile celui dîrtău amor al lui Heine, — a unui amor cu trist și dureros sfîrșit.

Mult timp nu s'a știut, cine a fost acea copilă tăcută, cu chip palid și evlavios de călugăriță, care a îngrămădit atâtea nenorocire și amar pe sufletul poetului. Se credea mai întâi, că e Iosefa, frumoasa nepoată a gadelui din Düsseldorf, pe care Heine o amintește în memoriile sale. Se confunda cu o cunoscută de-a lui, cu Evelina Geldern. Și cu câte alte se mai confunda, pentru-că poetul îi dădea în versurile sale diferite numiri, îi zicea „Maria”, „Molly” și „Zuleima”...

Astăzi însă e stabilit, — din o scrisoare publicată după moartea lui Heine, — că acea tristă și palidă icoană, care i-a apărut în primul vis, a fost Amalia Heine,

palidă:

„Die Wänglein süß, der Änglein mild
Ein blondgelocktes Heiligenbild.”

Fecioara aceasta spală rufe albe, dar' între ele se găsește și — cămașa de moarte a poetului... Dela izvor copila pleacă la un stejar, pe care îl doboară cu o secure, pentru-ca să-și facă poetului un sicriu... Și pe urmă fioroasa copila ia o sapă și se apucă să sape o groapă afundă pe seama nenorocitului poet...

Precum vedem, Heine în poezia aceasta presimte sfîrșitul dragostei sale, vede cu ochii, cum se pregătește o groapă și un sicriu pe seama frumoaselor sale visuri. Arare-ori un poet a tălmăcit mai frumos și mai intuitive presimțirea sfîrșitului dragostei ca Heine în acest vers

În poezia a treia, Heine spune următoarele:

În visul nopții m'am văzut eu însumi
În negru frac de gală și vestă de mătăasă,
La mână cu manșete, gătit de sîrbătoare
Și mândra lângă mine, dulce, credincioasă.

Mă pleo ș-o n'treb: „Îa spune-mi: ești mi-reasă?”

Ei, ei! Îți gratulez, iubită!'
Dar' simt că mă înăbușește
Cuvîntul lung și rece.

Atunci un rîu de lacrimi
Isbucnește din ochii iubitei
Și „n valurile lui perd dalba-i icoană.”

O, dulci priviri, stele blânde ale iubitei,
Deși când veghiam adese m'afi amăgit,
În vis eu totuși vă priveam cu încredere!”

Ra'ă aici poetul alături cu iubita sa, acum mireasa altuia. Heine vede, căt 'i-ar fi stat de bine lui însuși în „frac negru de gală” alături cu Amalia sa. El însă n'a putut să și-o cucerească, deci își calcă pe inimă, „gratulează” iubitei sale, — dar' cuvîntul 'i-se înecă în plîns și în emoție.

În poezia următoare apare și a treia persoană, fericitul mire al Amaliei. E tipul omului de câștig din lumea reală, al negustorului îngămfat, al omului „îmbrăcat în haine scumpe, dar' cu suflet mic”, — cum îi zice Heine.

„Și știi tu, cine-i el? Vino și-l vezi!”
Astfel îmi vorbi zău visului și-mi arătă
Într-o oglindă chipul acesta:

Lângă altar stetea acel bărbat,
La dreapta lui iubita mea, roșind un „da”
Și mi se draci tunau în hohot: „amin”!

rămase surprinsă, când află că savantul a pretins, că opul are să fie considerat ca manuscris al lui și nici că se va da din coala apărută de cât întinilor.

Cum, cum nu, a ajuns coala primă din „Istoria bisericești ortodoxe” și în mâna unui renumit profesor de la universitatea din Cernăuți, chiar la catedra de „istoria bisericească”. — A primit-o și a citit-o cu curiozitate.

A doua zi respectivul profesor a aflat de bine să fie înainte de începerea prelegerii următoarea alocuție către elevii săi: „Domnilor! Mă bucur când văd, că D-voastre notați aproape din cuvânt în cuvânt prelegerile mele. Și mai an aveam un elev, azi protopop, care ca bun stenograf și-a făcut notițe sistematice despre materialul propus de mine. Însă, iertați-mă, nime din D-voastră să nu uite, că în dreptul meu de autor al materialului propus, material adunat cu truda muncii unei vieți întregi, să nu flu stîrbit, precum am pățit-o cu notițele stenografice amintite, care un autor din Ungaria (ceva cuscru al fostului meu elev stenograf), le plagiază aproape din cuvânt în cuvânt”. Tabloul!

Adecă: Cu minciuna poți prânzi, dar' nu și cina.

O sormană nemțoaică intrase într-un institut superior, ca să vîndă tinerilor un fel de contrabandă, tutun. Un lev — „ponny” al celui internat o introduse sub titlul, că vrea să cumpere tutun, într-o odaie separată, unde apoi își luă obraznicia a păși atât de agresiv față de biata femeie, încât aceasta se află îndemnată să strige întru apărarea onoarei sale, după ajutor. O ceată de tineri intrară spăriați în odaie, și când colo. Tabloul!

Ar crede lumea, că pe un tînr bestial de felul acestuia nu l'a mai suferit țeful nici un moment mai mult în institut. A! Din contra! l'a suferit, ba încă l'a trimis cu stipendiu să studieze, ca să poată profesor tot în același institut, și puțin puțin de nu e azi protopop undeva; adecă dacă învingeau neamurile, de sigur că ar fi.

„Cu minciuna poți prânzi însă, dar' nu și cina!”

Un surcel, numit încă înainte de a-și înfrînt studiile, de profesor substituit și cu totul abia de 4 ani profesor în funcțiune, trage azi, pe lângă salariu, încă și cuinecual, deși atare numai după serviciu de 5 ani de la instituirea definitivă în post s'ar fi putut acorda.

Atât e de mare durerea lui Heine, încât el nu-și poate imagina, că o căsătorie a Amaliei cu altcineva ar pute obține învecinarea lui D zeu. Mult, o turmă de draci să se milostivească și să țipe de bucurie, văzînd această alianță, care terfelește o inimă nobilă. Mi-se pare sublim acest chip, cum Heine își exprimă sentimentul dureros pentru pierderea idealului său.

În versurile celelalte poetul vede pe iubita sa, acum măritată, eșind din biserică. Oaspeții și mirii se așează la prânzul nupțial. E șomot și veselie. Vinul aprinde sângele nuntașilor. Mirii ciocnesc și ei și beau, — dar' poetului i-se pare că mireasa nu bea vin, ci sânge din inima ce-a terfelit. Mireasa ia un măr și-l taie în două, — ear' poetul crede că ea i-a tăiat chiar inima lui în două. În fine mirele își sărută mireasa, o sărută cu pasiunea sângelui aprins și-i șoptește în urechie un cuvânt, pentru care mireasa înroșește, dar' nu se supără.

Și tot mai lugubre, tot mai nervoase sunt visurile poetului desnădăjduit. Pentru că e greu, să nu suferi, apăsător de povara gândului că aceleași buze, de pe cari tu ai

O să întrebați, cum se poate aceasta?!

Eac'așa. Știți doar', că anul de serviciu în luptă se socotesc dublu la oricare participant, adecă combatanților tot așa, ca celor ce fac serviciul de spionaj. Apoi de!

O să vedem însă, ce se vor nîce cei competenți la cuinecualul acesta. Pentru că „cu minciuna poți prânzi, dar' nu și cina”.

NOUTAȚI

Arad, 21 August n. 1899.

Emblema dualistă. „Keleti Értésítő” scrie, că în cercurile competente se vorbește mult de intențiunea, a pune alături de pajura împărătească (vulturul cu două capete), emblema completă ungară pe toate lucrurile și edificiile cari se țin de armata comună, precum: casarme, institute de creștere, magazine, steaguri, chipiuri, briuri, portepuri, etc. Foia suspensivă spune, că pe semne în proximele delegațiuni afacerea aceasta va veni în discuțiune. Să fie oare adevărat, ori numai o dorință a numitei foi litografate, în care, lucru cunoscut, își stre-trecoară informațiunile Kossithistii.

Secționat — de viu. În comuna Iaz (comitatul Caraș Severin) s'a întâmplat mai zilele trecute o bătăie între flăcăi, din care unul anume Pavel Neagu a rămas în nesimțiri pe câmpul de luptă. A eșit la fața locului comisia și „constatînd” moartea flăcăului l-au dat pe mâna medicilor, ca să-l secționeze. La prima tăietură de cușit flăcăul a dat un țipet înfloritor. Era numai amestec nenorocit, și înțelepții medici se și grăbiseră să-l taie. A fost luat numai decît în îngrijire medicală și probabil, că va pute fi scăpat de moarte.

Cadoul reginei — rău primit. Într-una din zilele trecute Regina Italiei se preumbla cu dama sa de onoare printr-un suburbiu al Romei, când deodată întâlni o frumoasă fetiță de muncitor, pe care o agră:

— Știi tu, dragă, să faci ciorapi?

— Știu zău — răspuse fetița, privind curajoasă în ochii reginei.

— Dar' pe mine mă cunoști tu? — o întrebă regina eazăși.

— Cum nu, că doară ești Regina!

— Fă-mi, dragă, o părechie de ciorapi și mi-ți trimit la palat.

Peste câte-va zile regina primi ciorapii și, drept răsplăt, trimise și dînsa copilei o părechie de ciorapi de culoare roșă: unul plin cu parale, ear' altul cu zaharicale. A doua zi Regina primi următorul răspuns dela fetiță: „Signora! Frumosul cadou, ce mi-ai trimis, mi-a pricinuit multă durere. Bani l'a luat tata, zaharicalele mi-le-a mîncat frate-meu, ear ciorapii îi poartă sora mea mai mare”.

Evenimentele din Frania.

Tulburări în Paris.

Duminecă seara s'au întemplat în Paris niște tulburări, cari cuadreesă pe deplin cu starea sbuciumării generale a spiritelor. Provocarea a venit de la socialiști, cari au voit să demonstreze în contra naționalistilor și antisemiților pentru a paraliza demonstrațiunile acestora în favorul celor îmbarcați din strada Chabrol. Poliția, voind să împedice demonstrațiunile socialiștilor s'a încăierat cu ei de mai multe ori, în diferite străzi, cu care prilegiu s'a pîșcat din revolve și s'a făcut uz de pumnale. Mai mulți poliști de diferite graduri și-au fost crunt bătuți, căcați în picioare, astfel că starea a vr'o 2—3 este îngrijitoare. S'a dat foc la două chioscuri cu ziare, care au și ars.

În total au fost rănite 390 persoane civile, printre ele și deputatul socialist Sebastian Faure; și 59 poliști; numărul arestaților se urcă la 150.

Tulburările au durat până la ora 1 după miezul nopții și n'au putut fi potolite de cît cu ajutorul miliției.

Unul din cele mai urte exces ale tulburărilor a fost atentatul asupra a două biseric: Sf. Iosif și Sf. Nicolae. La cea dintîiu, o bandă de vre-o 100 inși sfărmasă mai înainte ușile cu goliagiu, pe urmă ușile lăuntrice de lemn și intrară înăuntru a săvîrși niște pustiiri ne mai pomenite: unul s'au năpustit asupra altarului de căpetenie, zdrobind sfeșnicele și vasele liturgice, rupînd ornamente, risipind în vînt ostie, sfărîmînd tabernacolul; alții se apucară de cutiile cu bani de colecte și sfărîmîndu-le le goliră. Altele secundare și scaunele de spovedire au încercat aceeași soartă; ear' la urmă, strîngînd bănci și scaune la un loc, devastatorii le au dat foc chiar în biserică. Peste câteva clipe sosi deja poliția și reuși să stingă și a împărșia banda socialisto-anarchistă.

La biserica sf. Nicolae tulburătorii s'au mîrginit a rupe statuetele și a sfărma ferestrele colorate.

Procesul Dreyfus.

În ședința de luni, 11, au fasonat următorii martori: colon. Fabre, unul din foștii șefi ai lui Dreyfus; colon. D'Abonville, fost șef de secțiune la ministerul de răzbel în 1894; Gribelin, arhivarul ministerului de răzbel; comandantul Lauth. Toți patru în-greunează tare pe Dreyfus. A mai fost ascultat

directorul poliției secrete Cochefert, care la olaltă cu colon. Du Paty procedaseră la arestarea lui Dreyfus și era chiar de față la scena, când acest colonel făcu pe Dreyfus să scrie, sub dictatul său, unele pasaje din borderou. Mărturisirea lui Cochefert sună mai mult pentru Dreyfus de cît contra.

Afacerea cu scrisoarea atașatului militar austro-ungar, colon. Schneider, nu e încă limpezită; se dă însă ca sigur, că, cu toate atacurile vehemente pornite în contra lui din cauza depeșei de desmintire ce a trimis-o din Ems, nu se va naște nici un conflict diplomatic între cele două guverne. Treaba, dintr-o parte și din alta, se va face mușama.

Apărătorul Labori s'a sculat deja din pat, deși glonțul nu i-a fost încă extras; în ședința de Marți crede deja a pute asista la pertractarea procesului.

ULTIME ȘTIRI

Tulburări în Boemia,

Praga, 21 Aug.

În Grasslitz, Asch și alte orașe din nordul Boemiei s'au întemplat, Sâmbăta și Dumineca trecută foarte mari tulburări, înscenate din partea Nemților contra autorităților de stat și avînd de obiect protestarea în contra aplicării §. 14. Cîntînd cînteca pangermane: „Wacht am Rhein” și „Deutschland Deutschland über Alles”, demonstrații începură cu spargerea ferestrelor edificiului administrațiunei politice de stat (Bezirkshauptmannschaft) și insultarea organelor siguranței, prin vorbe și diferite obiecte, ca pietri, cărbuni și băligar.

Cînd apoi nici a doua seară, Duminecă, mulțimea n'a vrut să se potolească, fu chemată întru ajutor și miliția. Pe cînd primarul orașului negocia cu șeful administrației de stat spre împăcarea spiritelor, fură trase dintr-o casă câteva pușcături asupra poliției, ear' cu o peatră groasă a fost rănit un conducător polițienesc, care și căzu jos fără simțiri.

La aceasta gendarmii dădura foc, rîndind 8 persoane, dintre cari 2 peste noapte au murit. Pușcăturile din casă sunară din nou. S'a chemat în ajutor încă o ceată de gendarmi și un batalion de miliție din împrejurime.

Emoțiunea în tot giurul Grasslitzului este foarte mare; și nici nu e speranță de loc, că se va potoli în curînd.

Dar fata atunci se mărită
De cînd și numai decăt,
Cu tîntul ce-i iese în cale,
Și tîneru-i trist ș'amărit.

Povestea e vechie și totuși
Rămîne de-apurarea nouă
Ș'acelula cui l'ose-ntemplă
Îl sfîșie inima'n două.

(Trad. de St. O. Iosif)

Aceeași poveste s'a repetat de curînd și eroul ei e un prietin al meu și eroina o prietină.

Dorin și Aurelia, doi veri și ei, se iubiau de mult; la Sînta-Mărie se-implinesc trei ani de cînd si-au jurat credință. Dar Aurelia a fost un fel de Amalia Heine; a uitat acel frumos „Sommernacht-traum” din ziua de Sf. Mărie și și-a dat inima și sufletul în gazdă la altul. . . . Din înălțimea idealurilor și a cerului albastru ca și ochii ei, Aurelia a căzut de-adreptu! în brațele mirelui său. . .

Mi-e jale de amîndoi de Dorin ca și de Aurelia și aș fi dorit, ca frumoasa lor dragoste alfel să sfîrșească. Mai bucuos aș fi voit să i văd sfîrșind ca pe cei doi veri din „Die Jugend”. celebra dramă a lui Halbe, decăt să sfîrșască: el atât de tra-

gic, ea atât de prosaic. Căci un sfîrșit brusc și dramatic e tot-deauna o soluție mai fericită a unei legături sufletești, decăt un sfîrșit atât de realist și cu temei de speculă

Dar e tîrziu! Pe Aurelia o așteaptă brațe fragede sub baldachinul nupțial. Cortina cade. Valurile se vor închide în curînd peste tot ce amicul meu Dorin a îndrăsnit a visa.

În urma frumoasei iubiri nu vor mai rămîne decăt câteva „Traumbilder”. La Sf. Mărie anului viitor bolnava inimă a lui Dorin va fi eazăși sănătoasă. Timpul, drăguțul, e bun și vindecă multe! Ș'atunci Dorin pută-va cînta cu psalmistul: „Trecut-au toate, n'a rămas decăt virtutea! . . .”

(2/14 August.)

Fidello.

Editor: Aurel Popovici-Barclan.
Redactor responsabil Ioan Russu Strianu

Biblioteca Noastră

Apare în Caransebeș.

Director: E. Hodoș.

Au apărut:

Nr. 1 S. S. Secula, Realități și Vișări, novelete

Nr. 2. Iosif Balan, Iancu de Hunyad.

Nr. 3—4. G. Coșbuc, Versuri și Proză, cu portretul autorului.

Nr. 5. Gr. M. Alexandrescu, Fabule alese.

Nr. 6. N. Macovișteanu, Dela Sat, piesă teatrală pentru popor,

Nr. 7. Zotti Hodoș, Intocmai! comedie franceză.

Nr. 8—9. O. G. Lecca, Istoria Țiganilor, cu portretul autorului.

Nr. 10. E. Hodoș, Convorbiri Pedagogice.

Nr. 11—12. V. Hodoș, Căntece Bănățene, cu răspuns dlui Weigand

Nr. 13. E. Hodoș, Căntece Cătanești, cu portr. lui T. Doda.

Nr. 14. G. Crăciunescu, Copii de găsit, snoave, cu portr. autorului.

Nr. 15—17. Ios. Balan, Numiri de localități.

Nr. 18—22. Zotti Hodoș, Poftă hună! Carte de bucate.

Nr. 23—26. P. Drăgălina. Din Ist. Banatului Severin I.

Nrele viitoare: Din Istoria Bănatului Sev. de P. Drăgălina.

P. II. Severinul sub principii Transilvaniei până la căderea sa în mâinile Turcilor (1658).

P. III. Resboaiele între Austria și Turcia pentru eliberarea Severinului

P. IV. Înființarea regimentului valaho-illiric, mai târziu romano-banatic nr. 13. (1767—1872),

Partea I. a apărut.

Celelalte au să apară pe rând. *Cei ce doresc să li-se trimită, sunt invitați a ne înștiința, ca să știm câte exemplare să tipărim.* Direcția.

Gramatica Română, pentru învățământul secundar, de Ioan Petranu, profesor la seminarul român gr. or. din Arad. Partea I. Etimologia. A apărut în a doua ediție, ceea-ce încă dovedește valoarea acestui bun manual de școală și buna primire de care prima ediție s'a bucurat din partea celor competenți. — Prețul e 1 fl. și se poate procura dela autorul din Arad, în a cărui editură a apărut. — Manualul este aprobat și din partea ministrului angajesc de culte și instrucție publică.

Curs complet de Limba franceză (Metoda I. Fetter,) de Arseniu Vlaicu, directorul școlii comerciale române din Brașov. Partea I. și II. A apărut în editura librăriei H. Zeidner în Brașov. — Prețul unui exemplar broș. fl. 1'20, legat fl. 1'40.

Librăria-editoare H. Zeidner vestește, că, atât la procurarea acestei cărți, cât și privitor la toate opurile scoase în editura sa, la comanda de fiecare 10 exemplare dă câte-un exemplar rabat. Așa, comandând 10 exemplare, se dau 11 exemplare, la 20 se dau 22; la 30 exemplare — 33 etc.

„Principiile politice” (după Dr. Fr. de Holtzendorff) de Teodor V. Păcășian. Formatul 8° mare, cuprinsul 290 pagini, tiparul curat și cetet. Prețul 2 fl. A apărut în institutul „Tipografia” din Sibiu. În cartea aceasta, de netăgăduită valoare literară, sunt tratate cu multă competență teme din domeniul politicii, precum: Politica e — știință. — Politica e — artă. — Conexiunea științei și a artei de stat în procesul politic. — Raportul dreptului pozitiv cu politica. — Conflictetele între mănăuarea dreptului și a politicii practice. Raportul între morală și politică. — Scopurile ideale de stat. — Scopurile reale de stat. — Scopul de putere națională al statelor. Scopul de drept individual în stat. — Scopul social-cultural al statului. — Armonia scopurilor de stat.

O recomandăm cu căldură publicului român, iubitor de literatură științifică, în special însă celor-ce, conform poziției lor sociale, sunt chemați să fie conducători politici ai poporului nostru. De vânzare se află în librăria institutului „Tipografia” din Sibiu.

Conferințele învățătorești, este titlul unei cărți de 212 pagini apărută în tipografia arhidieceșană din Sibiu. Conferințele învățătorești din arhidieceșă ortodoxă română a Transilvaniei ținute în 18/30 și 19/31 August 1898 sunt publicate de comisarii consistoriali. La sfârșit se află trei lucruri mai bune și anume: „Istoricul treptelor formale, respective metodice, ale învățământului.” „Istoria naturală în școala populară” și „Remunerațiunile și pedepsele în școală”

Bibliografie. „Carol I”, dramă națională în cinci acte, de Traian Victor Teranu, a apărut în București în tipografia M. Tickes, și constituie o lectură interesantă. Ea se petrece în timpul războiului pentru independență (1877—78) și începe expunerea motivelor de războiu, decurgerea războiului și terminarea lui.

Cartea plugarilor de Ioan Georgescu costă 25 cr. se poate procura dela Tipografia „Aurora” din Sibiu.

„Propedeutica filosofică” pentru învățământul secu dar, de Gregoriu Fleșcu, profesor la gimnaziul român din Năsăud. Partea I. Psihologia empirică, cu un adăug bucată de lectură psihologică. Prețul 80 cr. și se află de vânzare la autorul în Năsăud.

„Teoria Dramelor”, valorosul op literar-didactic, scris de dl Dr. Iosif Blaga, zelosul profesor dela gimnaziul român gr-or. din Brașov, se află de vânzare și la administrația ziarului „Tribuna Poporului” în Arad, de unde se poate procura pentru prețul de fl. 1'80, plus portul postal de 5 cr la exemplar. — „Teoria Dramelor” este, în adevăr, o carte de valoare, care cu plăcere și cu mult interes poate fi citită de fiecare membru al societății culte.

A apărut „LITURGIA sfântului Ioan Crisostom” de Nicolae Ștef, inv. în Arad, ediția II. pentru cor mixt, cu mai multe priceșne, irmoase, și un adăug de cântări naționale. — Prețul unui exempl. 3 fl legat cu firme 50 cr. mai mult; se află de vânzare la administrația „Tr. Pop”.

La administrația

„Tribunei Poporului”

se află în deposit spre vânzare următoarele opuri și broșuri:

„Teoria dramei” de Dr. Iosif Blaga. Prețul 1 fl. 80 cr.

„Cuvântări bis. de Massilon traduse prin Ioan Genț. Prețul 2 fl. 50 cr.

„Lupta pentru drept” de Dr. R. Ihering traducere, de T. V. Păcășianu Prețul 1 fl.

„Din vremuri apuse” de Iudita Secula, Prețul 50 cr.

„Juvenilia”, prosă și versuri de Sextil Pușcariu. Prețul 80 cr.

„Vieritul”, de Petru Vancu. Prețul 60 cr.

„Pribeag”, de I. Sceopul. Prețul 75 cr.

La facerea comandelor, cari se vor efectua prompt, rugăm a se adăuga și spesele de porto postal.

Administrațiunea „Trib. Pop.”

„Românii Săceleni”, cauzele decadenței lor economice și mijloacele de îndreptare. Disertațiune de Ioan I. Lăpădat, tipărită de „desp. Brașov al Asociațiunii”. Broșură vrednică a fi citită și în alte părți, nu numai în Săcele.

„Iavorul Precestei”, canon de rugăciune către Născătoarea de Dumnezeu, o carte folosită de tături creștinilor, extrasă din „Penticostar”. — Prețul 12 cr.

Monografia comunei bisericesti române gr-or. din Cetatea Brașovului. Sub acest titlu și cu ocaziunea sfințirii bisericii nouă a Sft. Adormirii din Brașov-cetate pârintele protopop, dl Bartolomeu Baiulescu a scos de sub tipar un op istoric local, care, compus pe baza unor documente (în număr de 118) originale de un interes nu numai local, ci și de interes general românesc, conține monografia acestei comune bisericesti de la anul 1786 până în ziua de astăzi. Prețul acestui interesant volum de 276 pagini, tipărit pe hârtie fină, în octav mare, cu 11 ilustrațiuni, — este numai 1 fl. Opul se vinde în folosul bisericii și e depus spre vânzare: la librăria I. Cureu, la firma Nepotii Kremia, la epitropul bisericii Teodor Spuderea și la autorul, în Brașov.

Tabloul (fotografie) celor cari au participat la adunarea generală a „Reuniunii învățătorilor români din dreapta Mureșului” ținută în Moneasa, este gata. El face cinste atelierului dlui Honisch din Arad. Cine vrea să-l aibă, să se adreseze dlui Honisch István, Arad, Szabadságter 3. Exemplarul costă 1 fl.

„Treii Doctori”, comedie într-un act, localizată din limba germană de Virginia A. Vlaicu. — Prețul 20 cr.

„Povești populare”, de cuprins moral culesse de S. Teodorescu-Chirileanu. — Prețul 8 cr.

„Pălăria Ceasornicului”, comedie într-un act de Mdm. Emile de Girardin, localizată de A. G. N. — Prețul 25 cr.

Toate patru se pot procura dela librăria Ciurcu din Brașov.

4064 tk. sz.

899

Arverési hirdetmény kivonata.

A kisjenői kir. jbiróság mint telekkönyvi hatóság közhirrre teszi, hogy Andreu Iosif otlakai végrehajtatonak Budér Szimeon és Budér György végrehajtást szenvedők elleni 671 frt 10 kr tökekövetelés és jár iránti végrehajtási ügyében a kisjenői kir. járásbiróság területén lévő az otlakai 330 sz. tjkvben A I. 16, 18, 20 a foglalt ingatlanok és 3/2690-el rész legjelöl illetőségre 456 frt az otlakai 385 sz. tjkvben A I. 13 alatt foglalt beltelkes házra 360 frt, végre az otlakai 477. sz tjkvben A I. 2 alatt foglalt ingatlanból Budér Györgyöt illető hányadára 106 frt kikiáltási árban, mind három ingatlanra a Budér Szimeon s neje Buk Floare javára bekebelezett eltartási szolgalmi jog épségben tartásával az árverést elrendelte, és hogy a fennebb megjelölt ingatlanok az 1899. évi október hó 27-ik napján dél e. 10 orakor Otlaka községhezánál megtartandó nyilvános árverésen a megállapított kikiáltási áron alól is eladatni fognak.

Arverezni szándékozók tartoznak az ingatlanok becsárának 10%-a vagyis 45 frt 60 kr., 36 frt. és 10 frt 60 krt. készpénzben, vagy az 1891 LX. t.-cz. 42. §-ában jelzett árfolyammal számított és az 1881. évi november hó 1-én 3333 sz. a. kelt igazságügyministeri rendelet 8. §-ában kijelölt óvadékképes értékpapirban a kiküldött kezéhez letenni, avagy az 1881: LX. t.-cz. 170. §-a értelmében a bánatpénznek a bíróságnál előleges elhelyezéséről kiállított szabályszerű elismervényt átszolgáltatni.

Kelt Kisjenőn, 1899. évi Augustus hó 14 napján.

A kisjenői kir. járásbiróság mint telekkönyvi hatóság,

368 1—1

Tabajdi,

kir. ítélőtáblai bíró.